

BUTLLETÍ DE LA COLÒNIA I VILA DE FORCALL

Forcall Bisgargis

ANY XLI - N.º 276 - TARDOR 2002 - Dipòsit legal: B. 12.028-70

EDITORIAL

LA CATASTROFE DEL PRESTIGE

Es casi obligado hacer una referencia a la catástrofe que azota las costas gallegas, pero por otra parte se ha escrito tanto que es difícil no aburrir. Quizá nos lo podríamos mirar como una pirámide, a nivel mundial (globalización), a nivel europeo (Unión Europea) a nivel nacional y a nivel local.

Está clarísimo que en este caso la globalización ha estado a favor de las trampas que hacen las sociedades basadas en paraísos fiscales. No hay responsable que pague... si tenemos suerte algo caerá del fondo común para desastres de hidrocarburos. Para cuando llegue, no sabremos sin embargo si ha sido significativo, porque aunque nos digan la verdad de lo que hemos recibido nunca sabremos lo gastado en limpiar.

A nivel europeo, bueno para empezar, siempre oímos hablar de un ejército común... También podemos plantearnos una fuerza de ayuda común, ¿no es verdad? De momento los españolitos pagaremos por la ayuda de los barcos europeos y parece que nos van a dejar redistribuir el dinero ya adjudicado... ¡pero no habrá dinero extra! Tampoco es como para ponerse medallas.

A nivel nacional, dejando al margen las decisiones de nuestros gobernantes... sí que ha habido la lección magnífica e indiscutible de la marea blanca de voluntarios de todas las autonomías. Quizá es menos importante una bandera común que sentirse español cuando los demás lo necesitan. No sé si algún político ha hecho esta reflexión...

A nivel local podemos ayudarles económicamente con aportaciones y seguir comprando el marisco y pescado gallego que llega a los mercados en buenas condiciones. Es ahí donde recibirán un apoyo moral que desde luego necesitan. El resto lo deben hacer ellos mismos. En una democracia uno puede elegir a sus mandos más capaces y una prueba de fuego así pone de manifiesto quien trabaja para sus ciudadanos independientemente del partido bajo el que acuda a las urnas.

Este año junto al nacimiento habría que poner además de los pastores, un gallego y algún ciudadano del tercer mundo...

Si Dios escribe recto, sobre renglones torcidos, esta es una buena oportunidad para una Navidad y un Año Nuevo de verdadera hermandad.

ASSEMBLEA DE LA COLÒNIA FORCALLANO-CATALANA 2002 A SANT CARLES DE LA RÀPITA

El passat diumenge dia deu de novembre, la Colònia Forcallano-Catalana va celebrar la seva assemblea de socis, a la localitat de Sant Carles de la Ràpita.

A l'acte van assistir al voltant de 260 persones, que van venir en autocars des del Forcall, Castelló, Vinaròs i Barcelona, així com amb nombrosos vehicles particulars. Es va superar l'èxit d'assistència del passat any, la qual cosa va omplir d'alegria la Junta Directiva i, en especial, la presidenta Pilar Polo, que veu així recompensat l'esforç dels darrers anys.

Però aquesta reunió anual no ha destacat solament per la massiva assistència de públic, el seu contingut també ha estat molt interessant i novedós, tal i com a continuació passo a relatar.

En primer lloc, després de les habituals i emotives abraçades de benvinguda, es va començar amb l'ordre del dia establert, que contemplava els habituals apartats de lectura de l'acta anterior, informe d'activitats, balanç econòmic, presentació del pressupost del proper any, informe de presidència, agraïment a la Generalitat Valenciana i a l'Ajuntament de Forcall per la seva col·laboració, etc... ; seguidament es va proposar un nou vocal, Ismael Carbó, per tal de formar part de la junta, que va ser admès per l'aclamació del públic assistent.

També es va presentar el III volum recopilatori dels butlletins Bisgargis publicats als anys 1980-1990, que permet tenir enquadernats tots els escrits i butlletins que han estat publicats des de l'any 1956.

Al marge de l'ordre del dia, es va procedir a firmar un preacord amb la Fundació Blasco de Alagón, representada per la seua gerent Laura Peñarroya, amb la finalitat de finançar els treballs històrics d'un llibre sobre les relacions entre les aldees de Morella i la seua metròpoli, que, sens cap dubte, serà un referent excepcional per tota la comarca dels Ports.

El llibre en qüestió recopilarà tota la documentació recollida al llarg de més de quaranta anys pel professor Josep Eixarch Frasnó, llicenciat en Filosofia i Lletres en l'especialitat de Llengües Clàssiques, sobre els pobles que formen la comarca dels Ports.

Es compta amb informació manuscrita extreta de diversos arxius, tant municipals com notariais o eclesiàstics, l'arxiu de la Corona d'Aragó, el del Regne de València i d'altres particulars i públics en general poc estudiats pel que respecte a aquest tema.

Aquesta quantitat ingent de material històric, que comprèn varies caixes i va des del segle XIV fins al XIX, està sent estudiada i classificada per l'historiador morellà Carles Ripollés, que posteriorment redactarà el llibre, sempre treballant estretament amb Josep Eixarch que, malgrat la seva edat, conserva una lloable vitalitat intel·lectual.

Per a posar-nos al dia de com es troben aquests treballs Carles Ripollés i Josep

Eixarch van fer les seues intervencions de manera amena i enginyosa, plena d'anècdotes històriques, que van ser molt aplaudides per tots els assistents, que ja esperen amb entusiasme poder llegir el llibre. I es que no deixa de ser anecdòtic que a un morellà se li encomani la redacció de un llibre d'aquestes característiques. Però al cap i a la fi, si tenim en compte que les il·lustracions seran del fotògraf Salvador Rabaza, de La Mata, es just afirmar que serà un llibre veritablement comarcal.

En finalitzar l'assemblea, es va celebrar una missa a l'església de Sant Carles de la Ràpita.

La jornada es va tancar amb un dinar de germanor per a tots els assistents, que van poder degustar un esplèndid menú mariner, preparat pel Restaurant Casa Ramon-Marínés, que va sorprendre a tots amb un inesperat fi de festa, una actuació musical en directe, que va agradar mot al mes joves i als no tant joves. Per primer cop donàvem per acabada la reunió ballant *pasodobles* i cançons de l'estiu.

Vam brindar tots amb el cava commemoratiu de l'assemblea, vam comprar la tradicional loteria de Nadal, i, inevitablement, ens vam acomiadar amb la sensació de que el dia havia estat massa curt, i tots vam tornar als nostres llocs de residència habitual.

LLIBRE RECOPIATORI

Amb motiu de l'Assemblea anual d'aquest any, hem tingut el plaer de presentar el III volum recopilatori dels butlletins Bisgargis publicats als anys 1980-1990, que recull els números 161 al 227 del butlletí. Amb aquest volum ja tenim enquadrats tots els escrits i butlletins que han estat publicats des de l'any 1956.

Aquest volum es podrà consultar a la Agencia de Lectura de Forcall i al nostre local, també es repartiran exemplars a la Generalitat de València, Diputació de Castelló, Ajuntament de Forcall, Centre d'Estudis dels Ports, Comunicacions dels Ports i Dipòsit Legal.

Els que ja teniu els altres dos volums podeu completar la col·lecció sol·licitant un exemplar a qualsevol membre de la junta o per FAX al número que consta a la contraportada.

CRÒNICA VISUAL DE L'ASSEMBLEA

Fotos: Toni García

Arribada dels autocars a Sant Carles de la Ràpita.

Taula presidencial, d'esquerra a dreta, José Manuel Dabón, José Carceller, Conxita Cardona, Pilar Polo, Antonio Eixarch, Sergio Bordás i Carme Ferrer.

Laura Peñarroya, Gerent de la Fundació Blasco de Alagón i la presidenta de la Colònia en el moment de la signatura del preacord de col·laboració.

Vista general dels assistents a l'Assemblea.

Intervenció de l'historiador Carles Ripollés i del professor Josep Eixarch.

Instantània del ball fi de festa.

*Els membres de l'actual junta directiva presents a Sant Carles
amb l'expresident Rodolfo Sales.*

L'ASSEMBLEA ALS MITJANS DE COMUNICACIÓ

La nostra assemblea anual ha tingut una ampla repercussió als mitjans de comunicació, el diari Mediterraneo de Castelló ens va dedicar un ampli reportatge el dia 14 de novembre, il·lustrat amb dues fotografies, també va incloure el reportatge a la seva publicació a Internet.

El diari el Mundo del mateix dia també en va dedicar tres columnes.

El setmanari d'informació Comarcal Notícies també ens va dedicar una plana sencera amb una gran fotografia, al seu número 476. Els Ports Radio van fer una entrevista al vocal Sergio Bordàs que va poder parlar als oients de la comarca sobre la nostra reunió anual.

Les noves tecnologies de que disposem com Internet i fotografia digital, han permès una més ampla difusió del nostre acte, la publicació Vinaròs News, que funciona exclusivament per Internet i tracta tot tipus de temes relacionats amb les comarques del Nord de Castelló i les més properes de Tarragona, ens va dedicar al seu número 151, un ampli reportatge amb dues fotografies.

TOPONIMIA FORCALLANA. EL MOLINO Y LA TORRE D'EN BLAI BERGA: EL TESTAMENTO (X)

GENEROSO Y AGRADECIDO PARA CON SU NUMEROSA SERVIDUMBRE

«Item done, leixe y llegue a Guillem Peris, criat meu, doscentes lliures reals de Valencia per los bons servisis que aquell me ha fet y encarregue molt a don Juan Anthoni Llazer de Ciurana, cosin germa meu, balle de la vila de Morella, que apres de mos dies se ampare del dit Guillem Peris y mire per aquell hil valga en tot lo que podra a fer de dites doscentes lliures lo dit Guillem Peris a ses voluntats com de cosa propia.»

Aquí nos parece oportuno abreviar, pues en cada una de las asignaciones repite la misma fórmula. Nos basta saber que:

A Domingo Criba, *«criat meu, ...de nos bens y herencia done leixe y llegue doscentes lliures reals de Valencia, per los bons serveis que de aquell he hagut e rebut...»*

A Jaume Domingo... 100 lliures...

A Joan Gastal del Pas... 10 lliures...

A Domingo Lopes... 50 lliures...

A Matias Membrado... 100 lliures...

A Catherina de Mont... 200 lliures, *«en contemplacio de matrimoni»*.

A Ursula de Mont... 200 lliures, *«en contemplacio de matrimoni»*.

A Dorotea Marzal... 200 lliures, *«en contemplacio de matrimoni»*.

A Mariana Rovira... 300 lliures, *«en contemplacio de matrimoni»*.

Y en sus Codicilos añade: *«A Candia Cordula, ama que es estada de ma casa..., per los bons serveis rebuts..., que estiga tots los dies de sa vida en la mehua torre del Forcall, guardant la roba de lli de ma casa y que visca his sustente de ma hazienda...»*.

Recomienda encarecidamente a sus herederos, criados y criadas la respeten; y, si no fuera así, *«per a son vestit y aliments, li hajen de donar dits hereus meus quiscun any 100 lliures, mentres aquella visca»*.

Legados que se harán efectivos sólo en caso que los criados permanezcan en su servicio el día de su muerte.

«Item vull y mane que los dits criats y criades mies, que al temps de la mia mort no estaran en ma casa y servey, no puguen haver ni cobrar res dels desus dits legats per mi a daquells fets, ans be pera en dit cas revoque e vull haver per revocats los dits llegats y cascu de aquells respectivament, com si per mi no fosen estats fets ni ordenats; y encara vull y mane que aquells hayen de continuar après de mos dies en servir a la dita dona Catherina Despuig, muller y senyora mia, mentres aquella viura.»

»Item, per quant yo resti ussufectuari dels bens de Maria Antiga Moliner y de Berga, q^o, primera muller mia, y en lo dit ussufruyt recaygueren los bens mobles, los quals per la diuturnitat del temps se han consumit y encara que tinga algun parer que no tindria obligacio de restituhr aquells per esser consumits; empero, per los respectes y causes a mi ben vistes, vull que de mos bens sia donada e pagada la quantitat que als dits marmessors meus parexera, haguda consideració de dits bens mobles conforme lo inventari, no pera pagar lo que aquells valien sino pera que los dits marmessors meus arbitren lo quels parexera se dega donar de mos bens y allo quels parexera sia donat y no mes».

INTENSA ACTIVIDAD COMERCIAL

«Item vull, ordene y mane que quals sevols contes que yo haja tengut y tinga ab Juan Fort del Forcall y Gaspar Figuera de Olocau y Cosme Thomas de Tortosa, artiaça major de Borriol (1), Pere Jorda y don Jaume Oliver, tots residents en Tortosa, Juan Ferrer en Castello y Pere Martinez en Morella sien passats ab aquells per los dits marmessors meus o per los que a daquells succehiran y en dits comptes se tinga la consideracio y cristiandat que de justicia y per descarrech de ma consciencia se deu tenir».

Para tranquilizar su conciencia de negociante, en sus Codicilos puntualiza y añade: «Item, per quant jo he tengut part en alguns negocis importants amb diferents persones y homens de negocis y podria, per descuyt o altrament, tenir jo la consciencia carregada, es ma voluntat que dos theolechs graves, en companyia del bisbe de Oriola, hu de mos marmessors descarreguen ma consciencia... donantlos poder de pendre de mos bens tota aquella cantitat que sera necessaria per al descarrech de la mia anima..., per a pagar les quantitats que a daquells los pareixera jo deure, restituir y pagar; tenint sos en conte el for de la consciencia y a la veritat, sens que mos hereus puguen fer contradicció alguna al que aquells determinaran».

Le preocupan, sobre todo, las cuentas que tiene pendientes con el forcallano y buen amigo, Joan Fort (2). Para ponerlas en claro –siguen los Codicilos– ordena a su criado «Berthomeu Graciano, li sien donadas cascun any de salari, cent lliures y tres sous cada dia pera son sustento, tot lo temps que durara la averiguacio dels comptes que, entre Joan Fort y Gaspar Figuera y mi, estan pendents pera declararse, ara sia per via de compromís, ara sia per via de justicia; attento que dit Berthomeu esta informat per mi del que justament y ma consciencia entench acerca de dits comptes...

»Item done, leixe y llegue a Frances Punter de la vila de Morella la casa que yo retinch e posseheixch en la Ciutat de Tortosa desa lo riu e junt a daquell pera fer de aquella a ses planes e lliberes voluntats com de cosa propria, ab que ans de pendre possessio de aquella. lo dit Frances Punter haja de pagar y pague les obres que tinch fetes en dita casa, conforme lo memorial que te fet de dites obres en son poder Cosme Thomas de dita ciutat de Tortosa, lo qual llegat de dita casa li fas sens voler obligar la mia herensia a evicció (3) alguna ni a donar actes ni titols alguns de dita casa.

»Item vull, ordene e mane que per los dits marmessors meus sien regoneguts tots mos llibres y, si trobaran cosa quels parega estar yo gravat en consciencia, la restituheixen de mos bens y herencia a qui tindra interes, deixanhi tot a la discrecio de dits marmessors meus e a voluntat de aquells.»

Pasa luego a la repartición de sus bienes inmuebles o raíces con el legado correspondiente a D. Juan Antonio Llatzer de Ciurana:

Item done l'exe y l'heue a Don Juan anthoni
Lazer de Ciurana Cavaller balle de la vila
de morella Cosi germa meu los bens
següents

Primo la torre moli y heretat que yo tinch
e posseixco en lo terme del lloch del forcall
aldea de dita vila de morella dit e nomenat
antigament lo moli de na mallades la
qual torre moli y heretat esta tancat
yno respon peyta ninguna

Item la horta famosa que yo detinch
e posseixco della ho loch del forcall
de lo pla damunt la cequia dit mossen
Valles o del comanador

Item lo moli fariner que yo ara novament
he fet y fabricat situat dins lo dit loch
del forcall

Item lo moli dels frares y la torre dels frares
que yo detinch e posseixco ço es la
torre en lo terme de dita vila de morella
y lo moli en lo terme del dit loch del
forcall de la manera que yo tinch

SU TRANSCRIPCIÓN:

«Item done, l'exe y l'heue a Don Juan Anthoni Lazer de Ciurana, Cavaller, balle, de la vila de Morella, così germa meu, los bens següents: Primo, la torre, moli y heretat que yo tinch y posseixco, en lo terme del lloch del Forcall, aldea de dita vila de Morella, dit e nomenat antigament lo moli de na Mallades, la qual torre, moli y heretat esta tancat y no respon peyta ninguna.

»Item la horta famosa que yo detinch y posseixch della ho loch del Forcall de lo pla damunt la cequia, dit de mossen Valles o del Comanador.

»Item, lo moli fariner que yo ara novament he fet y fabricat, situat dins lo dit loch del Forcall. (El "Molinet"),

»Item, lo moli dels Frares y la torre dels Frares que yo detinch e posseixch, ço es, la torre en lo terme de dita vila de Morella y lo moli en lo terme del dit loch del Forcall de la manera que yo els tinch y posseixch...»

NOTAS

1. Artiaça de Borriol, Artiaça, Ardiaca, Castell Arcediana. Una de las dignidades del Cabildo catedralicio de Tortosa. Formado, a mediados del siglo XVII, por: doce Dignidades, 24 canongías y 12 Beneficiados. Decimos canongías y no canónigos porque las Dignidades podían ser a la vez canónigos y con frecuencia lo eran; con lo cual el número de capitulares solía ser inferior a la suma de las Dignidades más los Canónigos.

2. Interesa este apellido -escribíamos en mi obra «Forcall y pueblos de la comarca dels Ports», cap. LVII, pp. 293-308, porque pudo muy bien haber influido en la decisión de don Blai Berga de fundar el convento de Dominicos.

Entre su numerosa descendencia figura un hijo, llamado Baltasar, dominico, nacido en Forcall el 16 de marzo de 1564, al que apadrinó precisamente nuestro Blai Berga. Profesó en San Esteban de Salamanca, donde tuvo por maestro al célebre P. Domingo Báñez. En 1602 fue destinado a Filipinas, donde sería elegido Provincial, en 1608... Fundador y primer Rector de la Universidad de Manila, que comenzó a funcionar oficialmente a partir del 15 de agosto de 1619...» (Vide obra citada, cap. LXIX, pp. 360-368).

La relación constante mantenida por Berga con esta familia, de claro ambiente dominicano, y la significativa coincidencia de ser uno de sus albaceas y consejero el obispo de Orihuela, también dominico, Fray Andrés Balaguer, natural de La Jana, apoyan nuestra hipótesis.

3. Alcover-Moll. Diccionari cat.-val.-bal. T. 5. Evicció. Desposseïssió legal i especialment la que ofereix el comprador de la cosa que li fou venuda; obligació del venedor de respondre de la cosa venuda davant la reclamació d'un tercer, per causa anterior a la venda.

Tortosa, diciembre 2002

J. Eixarch Frasno

RESTAURACIÓN DE LA CAPA PLUVIAL DE FORCALL (s. XVI)

La subsecretaria de Promoción Cultural, Consuelo Ciscar, presentó en el Museo de Bellas Artes de Valencia la restauración efectuada a la Capa Pluvial de Forcall que, actualmente está custodiada en la parroquia de la Asunción de la citada localidad. La pieza constituye un valioso ejemplo de la artesanía textil valenciana del siglo XVI.

La rehabilitación de la obra, que ha supuesto una inversión de 11.815 euros, ha sido efectuada por el Centro Técnico de Restauración de la Generalitat Valenciana dirigido, en esta ocasión, por la técnico en textiles, Mercedes Fernández. La Capa Pluvial, realizada sobre terciopelo de seda rojo y completada con capillo y escapulario, destaca por la calidad de los bordados en seda e hilos metálicos de diferentes colores. En ella se representa la Coronación de la Virgen acompañada por la Trinidad, tema correspondiente a la advocación sobre la cual está puesta la iglesia de Forcall. La pieza, según señala Consuelo Ciscar, remite a la excelencia técnica de las producciones surgidas en los siglos en los que Valencia era una de las potencias sederas de Europa.

Los procesos de restauración se han centrado, entre otros, en la consolidación del tejido con eliminación de daños producidos por intervenciones anteriores, eliminación de manchas y arrugas y restitución de zonas perdidas o dañadas. La subsecretaria de Promoción Cultural ha manifestado finalmente que la labor del Centro Técnico de Restauración pretende hacer de nuestro legado cultural y artístico una de las señas de identidad con la que los valencianos nos sentimos más reflejados. En la actualidad, este centro es perfectamente homologable en uso de técnicas y capacidad de actuación a los más importantes de Europa.

PULSO FORCALLANO

CARRETERA ABIERTA

Vía libre. El tramo de carretera que une Morella y Forcall, tras quince largos meses de estar cortada al tráfico, con todos los problemas y perjuicios que conllevaba, ha sido de nuevo abierta al tráfico rodado este mes de diciembre.

En este período de tiempo el aspecto de la carretera se ha transformado totalmente, su nueva anchura, la existencia de arcones y la desaparición de todas las curvas peligrosas hacen que el tráfico por esta vía sea fluido y seguro, aunque esta sensación de seguridad nos puede engañar y llevarnos a correr más de la cuenta, hay que tener una especial precaución en este nuevo tramo, que permitirá llegar a Morella en poco más de cinco minutos sin necesidad de apretar el acelerador.

No obstante, esta apertura al tráfico no significa la finalización de las obras, el tramo más cercano al empalme y el propio empalme no están terminados y al resto del trazado falta darle los últimos retoques. También falta finalizar el resto de la carretera que enlaza con Zorita.

ATRACADORES DETENIDOS

(Vinaròs News)

Agentes de la Guardia Civil de las provincias de Castellón y Teruel detuvieron a dos vecinos de Benicarló como supuestos autores de dos atracos en dos entidades bancarias de Castellote (Teruel) y Forcall, informaron fuentes del Instituto Armado. La detención se produjo como consecuencia de las investigaciones iniciadas por el equipo de policía judicial de Alcañiz, en Teruel, tras un atraco perpetrado, en una fecha no precisada, en una entidad bancaria de Ibercaja en la localidad de Castellote, donde los atracadores se apoderaron de 84.150 euros tras intimidar a los empleados con una escopeta de cañones recortados. Los atracadores, además, cometieron el 1 de diciembre de 2000 un robo con violencia e intimidación en la sucursal de Caja Rural del municipio castellonense de Forcall, donde sustrajeron unos 24.000 euros.

El equipo de investigación pudo localizar en la mañana del pasado sábado a uno de los autores en Cáliz, donde fue detenido por una orden de un juzgado de Alcañiz por el primero de los atracos. El detenido, identificado como E. T. S., de 42 años, natural de Villoros y vecino de Benicarló, posee numerosos antecedentes policiales por delitos contra el patrimonio, orden público y falsedades. En el domicilio del detenido, que fue registrado con autorización de un juez de Vinaròs, se hallaron dos gorras, dos pasamontañas, dos pares de guantes, un chaleco antibalas, un chubasquero azul, una sobaquera de piel para pistola, una pistola de fogeo, una escopeta desarmada con cuatro cargadores de plástico simulado y 25 cartuchos de escopeta de 12 milímetros. Asimismo, se hallaron billetes de 50 y 20 euros por un valor total de 27.000 euros que se hallaban ocultos en una doble pared falsa en el cuarto de baño de la vivienda.

La pasada madrugada, agentes de la Guardia Civil de Vinaròs detuvieron a otro de los supuestos atracadores, un vecino de Benicarló identificado como J. E. M. S., de 39 años, quien también cuenta con numerosos antecedentes policiales por delitos contra el patrimonio, orden público y falsedades. Los detenidos y los efectos intervenidos por los agentes han sido puestos a disposición del juzgado de Alcañiz (Teruel) que instruye los hechos, agregaron las fuentes.

SANTIAGO PÉREZ ELEGIDO EN CÀLIG SECRETARIO GENERAL DE JUVENTUDES SOCIALISTAS

Ports Maestrat cuenta por primera vez en su historia, con una agrupación de Juventudes Socialistas. La Casa de la Cultura de Càlig acogió el congreso constituyente de la ejecutiva cuya secretaría general ocupa Santiago Pérez Peñarroya, concejal del ayuntamiento de Forcall.

Cincuenta y ocho militantes, provenientes de trece agrupaciones locales, conforman la agrupación de Juventudes Socialistas dels Ports Maestrat. En la constitución de la ejecutiva estuvieron presentes el secretario general de Juventudes Socialistas de España, Eric Campos, y el de Joventuts Socialistes del PSPV, Eduardo Vicente.

Por su parte, el secretario general del PSPV Ports-Maestrat, Adolf Sanmartín, anunció que la recién constituida ejecutiva de Joventuts Socialistes de Ports Maestrat tendrá una representación importante dentro de la ejecutiva de la agrupación PSPV Ports Maestrat. Sanmartín hizo entrega de la copia de una carta datada en 1937 y que se conserva en el Archivo Nacional y que hacía referencia a la formación de una agrupación de Juventudes Socialistas en el Maestrat, que finalmente no pudo ser posible por la irrupción de la Guerra Civil.

FORCALL
SOCARRAT,
COM M'HA AGRADAT!

Junto con este número se reparte una pegatina: «Forcall Socarrat, com m'ha agradat». Es una gentileza de nuestros impresores, Paco Estrada y Conchita Llop, a quienes agradecemos su simpática iniciativa.

RESTAURACIÓN DE LA CRUZ CUBIERTA DE LA BALMA

La fundación Blasco de Alagón, dentro del Plan de Mahtenimiento y Restauración de Ermitas 2002, ha procedido a la restauración de la Cruz Cubierta de la Balma. Este es el proyecto más ambicioso de los realizados por la fundación en los últimos tres años. Este monumento, que data de 1686, se ha deteriorado mucho por el efecto del paso de tiempo y por las múltiples guerras habidas a lo largo de estos años, que motivaron la desaparición de la cruz original y deterioros en el templete, voladizos, pérdida de policromías originales, grietas, erosión de los frontales y pérdida de los morteros primitivos.

Restauración Cruz Cubierta de la Balma. Foto: S. Bordás.

El conjunto ha sido restaurado a lo largo de la historia, en varias ocasiones se han ido reponiendo las cruces destruidas, destacando en especial las pinturas murales al fresco, obra del artista morellano Francesc de Cruella, que con la actual restauración vuelven a brillar en todo su esplendor.

La restauración actual ha sido completa, afectando al exterior de la cubierta: vuelo, friso exterior, enjuntas e intradoses de los arcos; y al interior de la cubierta: pechinas y tambor, pinturas murales, cúpula y florón decorativo. La empresa encargada de las obras ha sido Art Técnica S.L.

Paralelamente a esta restauración, la Fundación Blasco de Alagón ha convocado un concurso de fotografía con el lema "El color de la Balma", con el fin de potenciar este singular monumento ahora restaurado.

El primer y segundo premio de este concurso han sido para dos fotógrafos forcallanos, el primero para José Ramón Gil y el segundo para José Luis Vinyals, sus obras, junto con las restantes presentadas a concurso, fueron expuestas a partir del cinco de noviembre en el Centro Cultural Provincial de Las Aulas.

EXPOSICIÓN «ELS PORTS: POBLES I GENT»

El 17 de diciembre se ha inaugurado en el local de "Can Abadia" de Castellón, la exposición fotográfica "Els Ports: Pobles i Gent", organizada por Bancaixa, que reúne obras de los fotógrafos Salvador Rabaza (de La Mata) y José Ramón Gil (de Forcall).

La exposición se podrá ver en Castellón hasta el día 4 de enero y después será itinerante por distintas poblaciones de la provincia.

CATALOGACIÓN DEL PATRIMONIO DEL RÍO CANTAVIEJA

El programa de extensión universitaria de la Universitat Jaume I de Castelló ha contribuido a que los vecinos de Olocau del Rey y el valle del río Cantavieja tomen conciencia de su patrimonio. Veinte vecinos de Olocau, la Mata, Todolella y Portell han participado en un curso de catalogación de patrimonio natural, mueble e inmueble.

Tras el curso los alumnos han decidido poner en práctica sus conocimientos con diferentes actuaciones. Así dos vecinos de la Mata y Portell se encargarán de catalogar todo el patrimonio del río Cantavieja. Este río discurre desde la población turolense y atraviesa la Mirambel, la Mata y Todolella hasta llegar al Forcall. En el trabajo se realizará un exhaustivo examen de la fauna, la flora y todo el patrimonio arquitectónico que se encuentra (molinos, ermitas, fuentes, puentes, etc). Posteriormente los resultados del catálogo se publicarán en las ediciones que el Servei de Extensió Universitària está publicando.

DEPORTES

por Fermín Peris

ELS PORTS, F. C.

El 6 de octubre empezó su andadura como equipo federado Els Ports, F. C., que en Forcall jugará con el equipo alevín, mientras en Morella y Villafranca lo harán los equipos infantil y cadete.

La relación de jugadores de Forcall que se integrarán en el equipo serán:

En alevín: Gerard, Diego, David, Mark y Javi.

En infantil: Carlos López, Gillver, Mario y Jorge.

En cadetes: Joan, Carlos Govani, Mario y Dani.

Mientras en otros equipos jugarán:

Villafranca juvenil: Roberto.

Castellón F. C. Femenino: Ángeles Monfort.

Castalia Castellón, F. C.: Carlos Mampel.

San Mateo infantil: Pau.

San Mateo cadete: Eric y Alberto.

El entrenador, Fermín Peris, y los nuevos jugadores en edad benjamín.

Durante el mes de septiembre, el equipo alevín de Els Ports ha realizado una dura pretemporada con tres entrenamientos semanales y tres partidos amistosos con los siguientes resultados:

Els Ports, 20 - Vinaroz D, 0
Els Ports, 10 - Vinaroz C, 1
Els Ports, 3 - San Mateo, 2

La temporada que está llevando por el momento el equipo es muy positiva porque empezó ganando fuera 1-4 al Albocácer, 0-5 al Vinaroz C y en casa 8-4 al Alcalá; después vinieron tres partidos contra los tres primeros del año pasado, con una victoria sobre el Benicarló A por 3-2 y dos derrotas por la mínima contra el Vinaroz A 5-4 y en Torreblanca 7-6 y en los últimos partidos ganó 2-7 contra el Benicarló B y empató 4-4 con La Jana.

Esta temporada también se han incorporado a los entrenamientos semanales niños en edad benjamín, 9-10 años, que van a ser en el futuro los jugadores del equipo alevín. Para esta nueva generación de jóvenes jugadores la Colonia Forcallano-Catalana les ha suministrado un chandal del equipo de Forcall y unos petos para los entrenamientos.

QUÉ HA PASSAT AMB ELS ARBRES DE L'ESGLÉSIA?

Començaré per dir que jo no sóc forcallà de naixement, però penso que sí que ho sóc d'adopció, ja que ara fa gairebé quinze anys que vaig conèixer aquest poble que m'ha arribat a enamorar.

Però entre tots els atractius que té, que tant m'agraden, quan vaig venir aquest últim estiu em vaig trobar amb una desagradable sorpresa: els arbres de l'Església ja no hi són. Què ha passat amb ells? Que estaven malats? Que feien nosa?

En una zona com Els Ports, en la que no hi ha gairebé arbrat, dependre's d'alguns no ho trobo una bona política ambiental.

Xavier Vela i Lleida

GENERALITAT VALENCIANA

La *Generalitat Valenciana* manté una estrecha col·laboració amb els centres valencians existents en l'exterior de la comunitat, entre els que se troba la nostra associació. Fruit de esta col·laboració és la nutrida col·lecció de llibres editats per la *Generalitat* que tenim en el nostre local, així com diverses obres d'art que acompanyen a el nostre propi fons artístic.

Per motiu de la celebració, el passat 9 d'octubre, del *Dia de la Comunitat Valenciana*, des de la Direcció General de Relacions Externes nos van remetre diversos exemplars del *Estatut d'Autonomia de la Comunitat Valenciana*. Nos ha semblat interessant transcriure l'Estatut en el nostre boletí, en diverses entregues degut a la seua extensió, per a que així tots puguem conèixer este text legal, base del actual concepte de *País Valencià*.

Per altra banda, la *Generalitat Valenciana*, ha posat en marxa una pàgina web dedicada a els centres valencians en l'exterior, inclosa en el portal de la *Generalitat Valenciana* (<http://www.president.gva.es/CentrosValencianos/>), en ella trobem informació sobre tots els centres valencians, entre els que se troba el nostre, amb referències històriques i de les activitats que actualment se fan realitzant.

ESTATUT D'AUTONOMIA DE LA COMUNITAT VALENCIANA

**LLEI ORGÀNICA 5/1982, d'1 de juliol,
d'Estatut d'Autonomia de la Comunitat
Valenciana**

PREÀMBUL

Aquest Estatut constitueix la manifestació de la voluntat autònoma del poble de les províncies valencianes, després de l'etapa preautònoma, a la qual va accedir en virtut del Reial Decret-Llei 10/1978, de creació del Consell del País Valencià.

Aprovada la Constitució espanyola, és, en el seu marc, on la tradició valenciana provinent de l'històric Regne de València es troba amb la concepció moderna del País Valencià i dona origen a l'autonomia valenciana, com a integradora dels dos corrents d'opinió que emmarquen tot allò que és valencià en un concepte cultural propi en l'estrictament marc geogràfic que abasta.

TÍTOLI

La Comunitat Valenciana

Article 1

1. El poble valencià, organitzat històricament com a Regne de València, es constitueix en Comunitat Autònoma, dins la indissoluble unitat de la nació espanyola, com a expressió de la seua identitat històrica i en l'exercici del dret a l'autogovern que la Constitució reconeix a cada nacionalitat, amb la denominació de Comunitat Valenciana.

2. La Comunitat Valenciana és l'expressió de la voluntat democràtica i del dret de l'autogovern del poble valencià, i es regeix per aquest Estatut, el qual n'és la norma institucional bàsica.

3. La Comunitat Valenciana té com a objecte el reforçament de la democràcia i la garantia de la participació de tots els ciutadans en la realització dels fins d'aquesta.

Article 2

Els drets, els deures i les llibertats dels valencians són els establerts o els reconeguts per la Constitució i per aquest Estatut. Correspon a la Generalitat Valenciana, en l'àmbit e les seues competències, promoure les condicions perquè la llibertat i la igualtat dels ciutadans i dels grups en què aquests s'integren siguen reals i efectives; eliminar els obstacles que n'impossibiliten o n'entrebanquen la plenitud; fomentar el desenvolupament de les peculiaritats del poble valencià i facilitar la participació dels valencians en la vida política, econòmica, cultural i social.

Article 3

El territori de la Comunitat Autònoma és el dels municipis integrats dins les províncies d'Alacant, Castelló i València.

Article 4

1. A l'efecte d'aquest Estatut, gaudeixen de la condició política de valencians tots els ciutadans espanyols que tinguen o adquireixen residència administrativa a qualsevol dels municipis de la Comunitat Autònoma.

2. Els ciutadans espanyols residents a l'estranger que hagen tingut el darrer veïnatge administratiu a la Comunitat Autònoma Valenciana i acrediten aquesta condició al consolat d'Espanya corresponent, gaudiran dels drets polítics definits en aquest Estatut. Aquest mateix règimen serà aplicat als descendents inscrits com a espanyols, si així ho sol·liciten en els termes en què ho determine la llei de l'Estat.

Article 5

1. La senyera tradicional de la Comunitat Valenciana està composta per quatre barres roges sobre fons groc, coronades sobre franja blava vora el pal.

2. Una llei de les Corts Valencianes podrà determinar la simbologia heràldica pròpia de la Comunitat que integra les tres províncies de Castelló, València i Alacant, i la incorporació a la senyera, damunt les barres.

Article 6

La seu de la Generalitat Valenciana serà el palau d'aquest nom, a la ciutat de València.

Les seues institucions podran establir-se i realitzar reunions a qualsevol dels municipis de la Comunitat, d'acord amb allò que la llei dispose.

Article 7

1. Els dos idiomes oficials de la Comunitat Autònoma són el valencià y el castellà. Tothom té dret a conèixer-los i a usar-los.

2. La Generalitat Valenciana garantirà l'ús normal i oficial d'ambdues llengües, i adoptarà les mesures necessàries per tal d'assegurar-ne el coneixement.

3. Ningún no podrà ser discriminat per raó de la seua llengua.

4. Hom otorgarà protecció i respecte especials a la recuperació del valencià.

5. La llei establirà els criteris d'aplicació de la llengua pròpia en l'administració i l'ensenyament.

6. Hom delimitarà per llei els territoris en els quals predomine l'ús d'una llengua i de l'altra, així com els que puguen ser exceptuats de l'ensenyament i de l'ús de la llengua pròpia de la comunitat.

Article 8

Les normes i les disposicions de la Comunitat Autònoma Valenciana tindran eficàcia territorial, amb les excepcions que puguen establir-se i amb les corresponents a l'aplicació de l'estatut personal i d'altres normes d'extraterritorialitat.

TÍTOL II

La Generalitat Valenciana

CAPÍTOL I**Article 9**

1. El conjunt de les institucions d'autogovern de la Comunitat constitueix la Generalitat Valenciana. *(continuarà)*

El temps

ESTACIÓ METEOROLÒGICA
RIU DE XIVA - FORCALL

Miguel Rodés. Gràfics: Laia Ferrer

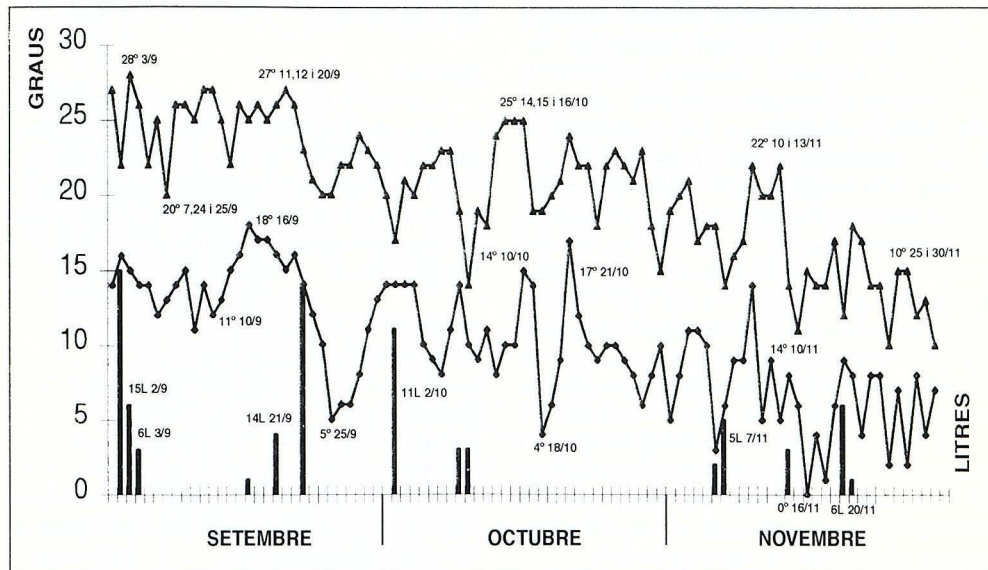
Al llarg dels tres mesos les temperatures han estat prou suaus per l'època de l'any. La màxima del mes de setembre ha estat de 28° el dia 3, solament els últims dies del mes les temperatures van baixar una mica, arribant a una mínima de 5° el dia 25. A l'octubre continuaren les temperatures suaus, amb unes màximes de 25° els dies 14, 15 i 16, pel que fa a la mínima va ser la del dia 18 amb 4°. El mes novembre va començar igual, amb unes màximes de 22° els dies 10 i 13, però a meitat de mes les temperatures van baixar considerablement, la mínima del mes va ser de 0° el dia 16.

Aquestes temperatures i el fet de que l'estiu fos molt plujós han propiciat una llarga temporada de recollida de bolets.

Pel que fa a les precipitacions en forma de pluja, al mes de setembre es van recollir 47 l/m², destacant els dies 2 amb 15 litres i 21 amb 14 litres, seguint amb aquest estiu tant plujós. Als mesos d'octubre i de novembre va ploure poc, solament 17 l/m² a cada mes.

El vent va bufar fort el més de novembre, sobre tot el dies 7 i 8, a la segona meitat del mes el vent va ser fred, propiciant la baixada de les temperatures

	Mitjana Màxima	Mitjana Mínima	Total Pluja	Màxim Vent
Setembre	24,2°	13,1°	43 l	—
Octubre	20,8°	10,4°	17 l	Dia 12 (Cerç)
Novembre	16°	6,4°	17 l	Dies 7, 8 i 30 (Cerç) Dies 13, 14 i 19 (Llevant)

RINCÓN POÉTICO

Quando la pobreza entra por la puerta, el amor salta por la ventana", y vaya trompazo.

—“¿Es que todo tiene un precio?

Don Dinero, Sí señor

Maldito corrompido dinero,
Dios de neón,
Al hombre conviertes en vertedero,
¡Arde!, Proclama Nerón.

Un interés,
un simple billete,
Un egoísta,
un inconsciente,
Causante de una abertura más,
En la gran brecha del odio.

Y la vida es más hambruna,
Y la vida es un temblor.
Me has robado toda la razón,
Y ahora quieres todo o parte del corazón.

Te necesito,
Mas no quisiera tenerte ni verte
Pecado del hombre, al oído algo te recito,
Absorbes los colores, del Cesar sin Dios.

Y el tiempo retienes en tus valores,
Ya ves, aquí sucumben por tu nombre,
y el que suscribe proclama tus menesteres,
Forjado en los hornos, juguete del hombre.

Bandera llena de muertes,
Estandarte que alarga la tortura,
Imagen que hipnotiza a supervivientes,
Golosina con sabor a locura.

Tus garras todo lo abarca,
Sueños que se cumplen en materia, quiero más,
Guerras que fingen otro ideal, acumulado en el arca,
Información de etiqueta, todo vale, quiero más.

Pero, AY,AY, si no te tuviera hoy,
Aprovecho la ocasión para saludarte,
Hipócrita forzado, la ilusión de tu inexistencia hoy,
Un deseo de niño, satisfecho al instante.

A mis alusiones no respondes,
Forma de luna llena, metal de hielo,
Que importa si lloran por inapetencia,
Tu vida es luchar para la competencia.

Don Francisco y Don Dinero,
De caballero ni las pretensiones,
De trueque para el olvido, así de poderoso y sincero,
Don Dinero y Don Francisco, así mejor; las
[posiciones.

Pero que cuento más tonto,
Si tanto valor te otorgo, no eres tú culpable,
Soy yo, el que maneja, el que poder espera, el que
[incita al pronto,
Sigo sumando mis necesidades, te veo entre el
[respetable,

Maldito corrompido humano,
Aún te llevaré de ermitaño,
Como te dije antaño,
¿Porque me sigues con tu amor profano?

Hay días que lo mejor es no escribir nada

XOUME (Morondo)

NOTÍCIES BREUS

NAIXEMENTS

El dia 24 d'agost va néixer, a Barcelona, el nen Sergio Silvente Sales, fill de José Luis i Inmaculada, net de Mª Rosa i Roberto Sales.

El dia 30 de setembre van néixer, a Borriana, els nens Pablo i Ana Sancho Villoch, fills d'Antonio i Leonor, nets d'Antonio de «Pastablana» i de Pilar del «Sedasero».

El dia 1 de desembre va néixer, a Barcelona, el nen Nil Rodríguez Wyneken, fill de Javier i Ester.

El dia 25 de desembre, dia de Nadal, va néixer a Sant Carles de la Ràpita la nena Astrid Navarro Manso, filla de Marc i Montse.

MATRIMONIS

El dia 26 d'octubre van contraure matrimoni a la Capella de la Puríssima Sang de Castelló, Conrado Ripollés Cantos i Inma Calvo Badía.

El dia 28 de desembre van contraure matrimoni a València, Juan Ramón Guarch Prieto i Vita Korolevych.

CENTENARIO

Cristobalina Escorihuella Membrado, viuda de Juan Prats del Mas de Vito, término de Forcall, hija de Asunción y Miguel (El Menescal), nació en La Todolella el 1 de septiembre de 1902 y como corresponde a este año 2002 ha cumplido los 100 años muy satisfactoriamente, con amigos y familiares. Muchas felicidades.

DEFUNCIONS

El dia 26 de novembre va morir, a Forcall, Francisca Ripollés Ferrando (del Mas de Llorens), als 91 anys d'edat.

El dia 8 de desembre va morir, a Forcall, Manuel Chervet Barberá, als 87 anys d'edat.

NOMENAMENT

El sociolingüista morellà Ernest Querol Puig, president del Centre d'Estudis dels Ports, ha estat nomenat director de l'Institut de Sociolingüística Catalana, ens de l'adminis-

tració del principat dedicat a l'estudi d'aquella matèria.

XXVI APLEC DELS PORTS

Amb la festa Pro Aplec del dissabte 30 de novembre, al pavelló de festes, amb l'actuació de l'Orquestra Patrulla i *resopà*, Forcall ha començat les activitats i preparatius per tal d'organitzar, l'últim cap de setmana de juliol, el XVI Aplec dels Ports.

HOGAR DEL JUBILADO

Se han comenzado las obras en el nuevo local del Hogar del Jubilado Bisgargis, que se ubicará en el edificio de la antigua escuela de niños, que hasta hace poco era la sede de la Exposición Histórica.

Estas obras, iniciadas a primeros de diciembre y que se prolongaran aproximadamente unos tres meses, han supuesto una inversión de unos 6.000 euros.

Estas nuevas instalaciones permitirán disponer de más espacio y, sobre todo, de un mejor acceso de los jubilados forcallanos, que en su actual local, situado en la Plaza Mayor, tienen que subir un pesado tramo de escaleras.

REAPERTURA DE LA DISCOTECA

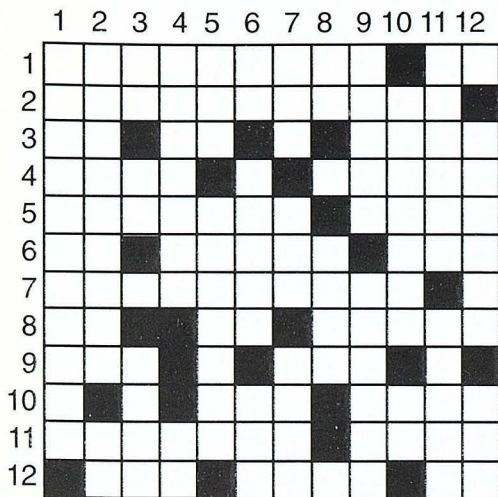
Aprovechando el puente de la Constitución y de la Purísima, ha reabierto sus puertas la discoteca de Forcall, con el nuevo nombre de DISCO MATRIX. Deseamos que en esta nueva etapa la discoteca consiga ser el punto de referencia de la juventud de la comarca, tal y como lo fueron, en su día, la Rivers, Caldes y Factoría.

CELEBRACION EN CATI

Los catinenses, en la fiesta de su patrón San Martín, se volcaron en el homenaje por los 50 años de sacerdocio del que ha sido durante más de 38 años párroco de Catí, el forcallano mosén Joaquín Obón Molinos.

CRUCIGARGIS N.º 29

FRANCESC CARCELLER

OFICIOS Y DEDICACIONES LABORALES

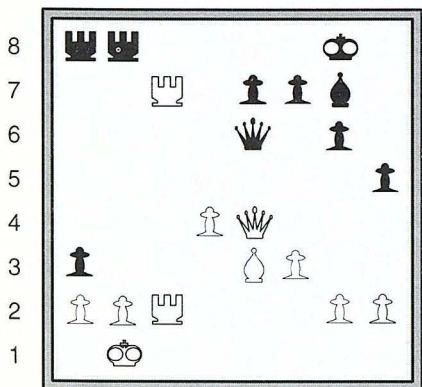
HORIZONTALES: 1. Oficio masculino. Nota musical. 2. Empleo femenino. 3. Interjección. Dios del Sol. Consonante. Pone fecha. 4. Al revés, parte de la cabeza. Mil. Domesticar. 5. Ciertos cítricos. Famoso marqués. 6. Terminación verbal. Cortes de pelo al cero. Entregan. 7. Actividad laboral femenina. Vocal. 8. Consonantes. Al revés, afirmación. Coronamiento de un trono, púlpito o lecho. 9. Al revés, se precipita hacia abajo. Consonante. Combate. Nitrógeno. 10. Consonante. Vocal. Sede. En plural, nombre de consonante. 11. Oficio masculino. Escuchará. 12. Al revés, me precipité hacia abajo. Labras. Al revés, artículo.

VERTICALES: 1. Oficio masculino. 2. Persona que vive en lugar solitario entregada a la contemplación y a la penitencia. Afirmación. 3. Consonantes. Al revés, onomatopeya de la vaca. Cien. Encuentro previsto de antemano. 4. Oficio

masculino. Al revés, matrícula española. 5. Lugar donde se trilla la mies. Al revés, serie de circunvoluciones o volutas. 6. Conocida marca de tabaco rubio. Instrumentos para quitar el polvo del suelo. Existía. 7. Al revés, tarifa anual equivalente. Ganas de beber. Adoración exagerada. 8. Consonantes. Quinientos. Al revés, locos, Vocal. 9. Orejas. Espectáculos del lejano Oeste. 10. Conjunto de las crías de un animal en el mismo parto (plural). Afirmación. 11. Fechada. Mes del año. 12. Vocal. Zona de dunas abundantes. Condimento.

SOLUCIÓN (sólo horizontales): 1. Pastelero. Do. 2. Informática. 3. Ca. Ra. T. Data. 4. Acun. M. Domar. 5. Pomelos. Sade. 6. Er. Rapes. Dan. 7. Decoradora. A. 8. Rt. Is. Dosel. 9. Eac. P. Lid. N. 10. R. I. Seo. Eses. 11. Ostrero. Oirá. 12. Iac. Aras. Ol.

A B C D E F G H

ESCACS N.º 24

Francesc Carceller i Pérez

PROBLEMA D'ESCACS

Negres jugen i guanyen.

Les peçes negres estan en disposició de rematar la partida, donç les tenen molt ben posades encarant el rei contrari... com es la sol·lució?

Campionat Social, setembre, 2002, Carceller, Francesc-Carceller, Marc («lluïta familiar, decantada del costat de la joventut»).

SOL·LUCIÓ: 1. $Dxa2+!!$, 2. $Rxa2...$ (si 2. $Rc1$, $axb2+$, 3. $Txb2-Dxb2+$, 4. $Rd1$ i guanyen fàcilment), 2... $axb2+$, 3. $Dxa8-b1=D+$, 4. $Ra3-Db3++$.

Símbols: + signifiqui escac al rei; !! signifiqui jugada molt bona, gairebé definitiva; x signifiqui

captura de peça, exemple: $Dxa2$ signifiqui que la Dama captura una peça contrària a la casella a2. Jugada 3 del negre: $b1=D$, vol dir que el peó de «b» avança a b1, per tant, corone i es converteix en una Dama. ++ vol dir escac i mat.

DANSES I TRADICIONS

Els Gaiteros o Dolçainers i els Tabaleters, sempre han estat una peça clau de les cercaviles i processons.

A la fotografia Toni García ens mostra al Grup de Dolçainers i Tabaleters del Forcall, que des de fa uns anys ve omplint de músiques i melodies els diferents actes festius forcallans.

APARTAT DE CORREUS, 25140 - 08080 Barcelona
E-mail: coloniaforc@telepolis.com - Fax: 93 211 63 64

BISGARGIS: C/. Bruc, 62, pral., 2.ª - 08009 Barcelona

EDITA: Colònia Forcallano-Catalana. - **REDACCIÓ:** Carmen Ferrer i Sergi Bordás.

IMPRIMEIX: Impremta Gier - C/. Onze de Setembre, 19 - 08860 CASTELLDEFELS (Barna)

Telèfon: 93 665 63 04 - Fax: 93 665 13 96 (Exemplar gratuït)